

Non official translation / Qeyri-rəsmi tərcümə

MƏİŞƏT ZORAKILIĞI

AVROPA İNSAN
HÜQUQLARI
MƏHKƏMƏSİNİN
QƏRARLARININ İCRASI
DEPARTAMENTİ

DG1

TEMATİK BÜLLETEN

Non official translation / Qeyri-rəsmi tərcümə

Mart 2022

MƏİŞƏT ZORAKILIĞI

Bu xülasələrin hazırlanmasına yalnız Avropa Məhkəməsinin Qərarlarının İcrası Departamenti cavabdehdir və onlara görə Nazirlər Komitəsi heç bir şəkildə cavabdehlik daşımır.

1. KOMPLEKS MİLLİ SİYASƏT.....	3
2. HÜQUQİ MÜDAFİƏ, QURBANLARA DƏSTƏK VƏ SƏMƏRƏLİ ARAŞDIRMALAR.....	5
3. QABAQLAYICI VƏ MƏLUMATLANDIRICI TƏDBİRLƏR.....	13
4. MONİTORİNG VƏ MƏLUMATLARIN TOPLANMASI.....	15
İŞLƏRİN SİYAHISI	17

“Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında” [Avropa Şurasının Konvensiyasına](#) (İstanbul Konvensiyası) uyğun olaraq, “məişət zorakılığı” termini “ailə və ya məişət vahidi daxilində və yaxud keçmiş və ya hazırkı ər-arvad və ya cinsi tərəf-müqabillər arasında onların əvvəllər və ya hazırda bir evdə yaşayıb-yşamamasından asılı olmayaraq baş verən bütün fiziki, cinsi, psixoloji və ya iqtisadi zorakılıq aktlarını” əhatə edir.

Avropa Məhkəməsi qeyd edib ki, məişət zorakılığı bütün üzv dövlətləri əhatə edən və heç də həmişə ictimai sahəyə aid olmayan ümumi problemdir, belə ki, o, çox vaxt şəxsi münasibətlər və ya qapalı dairələr çərçivəsində baş verir və müxtəlif ailə üzvlərinə təsir edir, hərçənd ki, qurbanların böyük əksəriyyətini qadınlar təşkil edir. O həmçinin vurğulayıb ki, məişət zorakılığı qurbanlarının səmərəli müdafiə və zəmanətlərlə təmin edilməsi üçün hərtərəfli hüquqi və digər tədbirlərin görülməsi zəruridir.

Hazırkı bülletəndə Avropa Məhkəməsinin məişət zorakılığı ilə bağlı qərarlarının icrası kontekstində dövlətlər tərəfindən aşağıdakılarla bağlı barəsində məlumat verilmiş ümumi və fərdi tədbirlərə aid nümunələr təqdim olunur: kompleks siyasət; hüquqi müdafiə, zərərçəkənlərə dəstək və səmərəli araşdırmalar; qabaqlayıcı və maarifləndirici tədbirlər; monitoring və məlumatların toplanması.

Azərbaycan dilinə qeyri-rəsmi tərcümə ingilis dilindəki orijinal mətnin əsasında icra olunmuşdur. Bu tərcümə Avropa Şurasının Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Qərarlarının İcrası Departamenti (QİD) ilə razılaşma əsasında, lakin yalnız tərcüməçinin(lərin) məsuliyyət daşması ilə və QİD-in öhdəlik daşımaması ilə dərc olunur. Mətnin tərcüməsi Avropa Şurasının “Avropa Məhkəməsi qərarlarının Azərbaycan tərəfindən icrasının gücləndirilməsinə dəstək” layihəsi çərçivəsində həyata keçirilmişdir.

1. KOMPLEKS MİLLİ SİYASƏT

Bu işdə Avropa Məhkəməsi müəyyən etdi ki, qanunvericilik bazasının mövcudluğuna baxmayaraq, ərizəçiyə qarşı cinsi zəmində kimyəvi turşu ilə edilmiş hücumla əlaqədar araşdırma səmərəli olmayıb, belə ki, araşdırma qadınlara qarşı zorakılıqda təqsirkar olan şəxslərə münasibətdə ümumən yumşaq yanaşmanın mövcud olduğu şəraitdə aparılıb. Hökumət son illər məişət zorakılığına qarşı gücləndirilmiş kompleks siyasət və gücləndirilmiş qanunvericilik bazası haqqında, habelə beynəlxalq öhdəliklərə və normalara uyğun olaraq qadınların imkanlarının genişləndirilməsi və gender bərabərliyinin təşviq edilməsi barədə geniş məlumat təqdim edib:

- “Ailə münasibətlərində zorakılığa qarşı tədbirlər haqqında” 2006-cı il tarixli Qanunla (sonuncu dəfə 2018 və 2020-ci illərdə dəyişiklik edilib) qurbanların müdafiəsi, dəstəklənməsi və reabilitasiyasına cavabdeh olan qurumlar şəbəkəsi vasitəsilə məişət zorakılığına qarşı hərtərəfli və əlaqələndirilmiş cavab təbirlərinin əsası qoyulub.
- 2008-ci ildə Gender bərabərliyi və qadınların siyasi qərarların qəbulunda iştirakı üzrə Milli Mexanizm yaradılıb. 2017-ci ildə hökumət “Məişət zorakılığına qarşı sıfır tolerantlıq siyasəti”ni qəbul edib, həmçinin parlament “Qadınlara və qızlara qarşı zorakılıq əleyhinə mübarizə və onun qarşısının alınması üçün hüquqi mexanizmlərin səmərəliliyinin artırılması haqqında” Qərar qəbul edib və Gender bərabərliyi və qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması üzrə Daimi Alt Komitə yaradıb.
- 2014-cü ildə ölkədə İstanbul Konvensiyası qüvvəyə minib.
- 2016-2020-ci illər üçün Gender bərabərliyinə dair Milli Strategiya və Fəaliyyət Planı qəbul edilib və daxili qanunvericilik müvafiq beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılıb.

2017-ci ildə məişət zorakılığı hallarının qarşısının alınması, onun qurbanlarının müdafiəsi və dəstəklənməsi üzrə bütün tədbirlərin institusional koordinasiyası Ədliyyə Nazirliyi yanında Məişət zorakılığına qarşı mübarizənin əlaqələndirilməsi İdarəsinə həvalə edilib.

Boşanma və qəyümlük proseslərində ləngimələrin məişət zorakılığı riski altında olan ərizəçinin azyaşlı uşağının rifahına mənfi təsir göstərdiyi və Avropa Məhkəməsinin bu iş üzrə qərarında tənqid edildiyi vəziyyətə bənzər halların qarşısını almaq üçün 2000-ci ildə qəbul edilmiş “Uşaqların müdafiəsi haqqında” Qanuna və 2001-ci ildə qəbul edilmiş Qaydalara uyğun olaraq yaradılmış Uşaqların müdafiəsi üzrə Dövlət Agentliyinə tapşırıq verilmişdir ki, regional sosial müdafiə idarələri ilə birlikdə uşaqların mənafelərini rəhbər tutaraq tədbirlər hazırlasın, onları həyata keçirsin və əlaqələndirsin.

Məişət zorakılığı qurbanlarının həyatlarının daha yaxşı qorunmasını təmin etmək üçün 2011-2016 və 2017-2022-ci illər üçün məişət zorakılığına qarşı milli strategiyalar qəbul edilmişdir. 2019-cu ildə hökumət 2018-ci il ərzində toplanmış məlumatlar və statistika əsasında polis, məhkəmə orqanları, tibb işçiləri, probasiya xidməti əməkdaşları, sosial təminat mərkəzləri və digər səlahiyyətli orqanların fəaliyyətinə dair ümumi prinsipləri özündə əks etdirən “Məişət zorakılığına qarşı mübarizə Protokolu” qəbul edib. Bütün aidiyyəti milli orqanlar arasında “Məişət zorakılığı ilə mübarizə üzrə Əməkdaşlıq Sazişi” əsasında məişət zorakılığına qarşı milli siyasətin həyata keçirilməsini əlaqələndirmək və monitorinq etmək və müvafiq milli hakimiyyət orqanlarına ekspert yardımı göstərən 21 regional qrupa rəhbərlik etmək üçün

*ALB / Tershana
(48756/14)*

*Yekun qərar
04/11/2020*

[Fəaliyyət planı
DH-DD\(2021\)746](#)

*BOL / Bevacqua və S.
(71127/01)*

*Yekun qərar
12/09/2008*

[Yekun qətnamə
CM/ResDH\(2012\)162](#)

*XOR / “Branko Tomasic və
başqaları” işlər qrupu
(46598/06)*

*Yekun qərar
15/01/2009*

[Yekun qətnamə
CM/ResDH\(2020\)227](#)

ədliyyə, prokurorluq orqanları və nazirliklərin üzvlərindən ibarət milli komanda yaradılmışdır. 2018-ci ildə İstanbul Konvensiyası ratifikasiya olunmuşdur.

İş ərizəçinin oğlunun öldürülməsi və onun həyatına qəsd edilməsi ilə nəticələnmiş təkrarlanan məişət zorakılığı hadisələri ilə bağlı idi. Məhkəmə vurğuladı ki, hakimiyyət orqanlarının zərərçəkmişin şikayəti ilə bağlı operativ tədbir görməməsi ərin zorakılıq hərəkətlərinin təkrarlanmasına şərait yaradan cəzasızlıq vəziyyəti yaradıb və baş vermiş gecikmələri məhkəmələrin hərəkətsizliyi kimi qiymətləndirdi.

*İTA / Talpis
(31237/14)*

*Yekun qərar
18/09/2017*

[Fəaliyyət hesabatı
DH-DD\(2020\)630](#)

Oxşar pozuntuların qarşısını almaq üçün hakimiyyət orqanları 2013-cü ildə İstanbul Konvensiyasının ratifikasiyasının işığında gender əsaslı zorakılığa son qoymaq üçün qanunvericilik islahatları, hüquq-mühafizə orqanları və hakimlər üçün potensialın artırılması, zərərçəkənlərə yardımın yaxşılaşdırılması və bu problemin kökündə duran sosial-mədəni təsəvvürlərlə mübarizə üçün davamlı ictimai maarifləndirmə daxil olmaqla geniş çeşidli tədbirlər həyata keçirmişlər.

“2020-2022-ci illər üçün Qadınlara qarşı zorakılıq əleyhinə mübarizə üzrə Fəaliyyət Planı”nda məişət və gender əsaslı zorakılığın parlament tərəfindən monitorinqinin gücləndirilməsi, hakimiyyət orqanlarının onunla mübarizədə qətiyyətliliyi vurğulanır. 2020-ci ildən etibarən bu sahəyə əlavə büdcə vəsaitləri ayrılmışdır.

Bu işlər hakimiyyət orqanlarının potensial qurbanları məişət zorakılığından qorumaq üçün adekvat tədbirlər görməməsi və məişət zorakılığının təkrarlanması risklərinə baxmayaraq, hüquqpozanın cəzalandırılmasını təmin etmək üçün təsirli tədbirlər görməməsi ilə əlaqədardır.

*MOL / Eremia işlər
qrupu (3564/11)*

*Yekun qərar
28/05/2013*

[Yekun qətnamə
CM/ResDH\(2017\)425](#)

Bu çatışmazlıqları aradan qaldırmaq üçün Əmək, Əhalinin Sosial Müdafiəsi və Ailə Məsələləri Nazirliyi 2013-cü ildə məişət zorakılığı hallarının azaldılması üçün vahid siyasət qəbul etmiş və məişət zorakılığına qarşı mübarizə üzrə Nazirliklərarası Komitə, habelə milli qabaqlayıcı mexanizm yaratmışdır.

2018-ci ildə hökumət “2018-2023-cü illər üçün Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə üzrə Milli Strategiya” və onun həyata keçirilməsi üçün Fəaliyyət Planını qəbul edib. 31 yanvar 2022-ci ildə Moldova Respublikası İstanbul Konvensiyasını ratifikasiya etmişdir.

*MOL / T.M. və C.M.
(26608/11)*

*Yekun qərar
28/04/2014*

[Fəaliyyət hesabatı
DH-DD\(2021\)312](#)

İstintaq, cinayət təqibi və məhkəmə orqanlarının təkrar məişət zorakılığı aktlarından səmərəli müdafiəni təmin etməməsi ilə bağlı işlərin hazırkı qrupunda Nazirlər Komitəsi 2018-ci ildə Rumıniyanın Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında Avropa Şurasının Konvensiyasını (İstanbul Konvensiyası) ratifikasiya etməsini və hökumətin məişət zorakılığı qurbanlarının effektiv müdafiəsini və zorakılıqla mübarizəni təmin etmək səylərini alqışlayıb. Bununla belə, Komitə hesab edir ki, xüsusilə mühafizə tədbirləri sistemini və onların tətbiqini gücləndirmək; məişət zorakılığı qurbanları üçün sosial xidmətlərin şəbəkəsini və çeşidini inkişaf etdirmək; cinayət işləri üzrə istintaq və məhkəmə araşdırmalarının səmərəliliyini artırmaq üçün əlavə səylər tələb olunur. Buna cavab olaraq hakimiyyət orqanları Rumıniyanın “2018-2021-ci illər üçün Məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə üzrə Milli Strategiyası” çərçivəsində yeni tədbirlər həyata keçirmişlər.

*RUM / Balsan işlər
qrupu (49645/09)*

*Yekun qərar
23/08/2017*

[Fəaliyyət Planı
DH-DD\(2020\)567](#)

2. HÜQUQİ MÜDAFİƏ, QURBANLARA DƏSTƏK VƏ SƏMƏRƏLİ ARAŞDIRMALAR

Bu işin I bölmədəki təsvirinə bax.

ALB / Teršana
(48756/14)

Daxili qanunvericilik İstanbul Konvensiyasının tələblərinə uyğunlaşdırılmışdır:

Cinayət Məcəlləsinə 2012-ci ildə edilmiş dəyişikliklə məişət zorakılığı və qadınlara qarşı zorakılığın digər formaları, məsələn, cinsi zorakılıq, cinsi təqib, məcburi nikah və cinsi qısnama cinayət əməli kimi müəyyən edilib. 2020-ci ildə psixoloji zorakılıq da cinayət kimi müəyyən edilib. 2016-cı ildə “Prokurorluq haqqında” Qanun qurbanın məlumat əldə etmək imkanını yaxşılaşdırıb, dəyişiklik edilmiş “Sosial xidmətlər haqqında” Qanun isə sui-istifadəyə, insan alverinə məruz qalmış qızlara və ya qadınlara və yaxud tək valideynlərə dəstək imkanlarının, o cümlədən yerli səviyyədə Məişət zorakılığı qurbanlarının əlaqələndirilən yönləndirilmə mexanizmi vasitəsilə sığınacaqlara, məsləhət xidmətlərinə və pulsuz hüquqi yardıma çıxış imkanlarının artırılmasını nəzərdə tutur. Digər mühüm daxili qanunvericilik aktlarına da əlavələr edilib, xüsusən 2017-ci ildə Cinayət Prosesual Məcəlləsinə edilmiş dəyişiklik qurbanın statusunu yaxşılaşdırıb, “Şahidlərin müdafiəsi haqqında” Qanun isə gender zorakılığı qurbanlarının xüsusi müdafiəsini nəzərdə tutur.

Yekun qərar
04/11/2020

[Fəaliyyət planı](#)
[DH-DD\(2021\)746](#)

“Ailə münasibətlərində zorakılığa qarşı tədbirlər haqqında” Qanuna 2018 və 2020-ci illərdə edilmiş dəyişikliklər məişət zorakılığının bütün formalarına qarşı və sui-istifadə riski altında olan bütün ailə üzvlərinin müdafiəsi üçün ilkin mühafizə tədbirləri (İMT) görülməsini, fəvqəladə mühafizə orderləri (FMO) və mühafizə orderləri (MO) verilməsini dövlətin polis orqanlarından tələb etmək imkanını nəzərdə tuturdu. Bu dəyişikliklər həmçinin “məişət zorakılığı” anlayışını təkmilləşdirərək nikahda olan/rəsmən birgə yaşayan cütlüklər üçün nəzərdə tutulmuş müdafiəni qeyri-rəsmi intim münasibətdə olanlara da şamil etdi. Bu dəyişikliklər polis orqanlarına imkan verir ki, dərhal icra edilməli olan fəvqəladə mühafizə orderləri qəbul etsinlər, bu tədbirə 48 saat ərzində məhkəmə nəzarəti qaydasında yenidən baxıla bilər. Bundan əlavə, dəyişikliklər həm də hüquqpozanların ümumi yaşayış yerindən çıxarılmasının mümkünlüyünü nəzərdə tutur.

Məişət zorakılığı qurbanları üçün sığınacaqlara və məsləhət xidmətlərinə gəldikdə, hazırda 22 ixtisaslaşmış dəstək xidməti, o cümlədən dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən iki milli sığınacaq fəaliyyət göstərir. Pulsuz dəstək və yardım göstərən konsultasiya qaynar xəttinə əlavə olaraq, polis tərəfindən fəvqəladə yardım qaynar xətti yaradılmışdır.

Bu işin I bölmədəki təsvirinə bax.

BOL / Bevacqua və S.
(71127/01)

“Məişət zorakılığına qarşı müdafiə haqqında” 2005-ci il tarixli Qanun ailədə fiziki, psixoloji və ya cinsi zorakılığın qarşısını almaq üçün inzibati və polis tədbirlərinin mümkünlüyünü nəzərdə tutur. Bundan əlavə, daxili məhkəmələr hüquqpozanın ümumi evdən çıxarılması üçün operativ şəkildə qadağanedici qərar və ya order verə bilər. Məhkəmələr zərərçəkmiş evinə, iş yerinə və ya sosial təmas yerinə yaxınlaşmağı hüquqpozana qadağan edə və ya uşağı onun himayəsindən müvəqqəti ala bilərlər. Nəhayət, onlar icbari maarifləndirmə proqramlarını tətbiq edə bilərlər. Şərtlərə əməl edilmədikdə məhkəmələr hüquqpozanı cərimə edə bilərlər, şərtlərə təkrarən əməl edilməməsi isə həbs və cinayət təqibi ilə nəticələnə bilər. Təcili müvəqqəti qabaqlayıcı tədbirlərə dair vəsatətlər üzrə 24 saat ərzində qərar verilməlidir.

Yekun qərar
12/09/2008

[Yekun qətnamə](#)
[CM/ResDH\(2012\)162](#)

2008-ci il tarixli Mülki Prosesual Məcəllə nikahın pozulması üzrə icraat zamanı məhkəmələrin müvəqqəti tədbirlərin görülməsi ilə bağlı vəsatətlər üzrə qərarları birbaşa həmin vəsatətlərin verildiyi məhkəmə iclasında qəbul etməsi imkanını nəzərdə tutur. Əlavə sübutların toplanması tələb olunarsa, məhkəmələr dinləməni iki həftə sonrakı tarixə təyin etməlidirlər.

Bu işin I bölmədəki təsvirinə bax.

2011-ci və 2015-ci illərdə Cinayət Məcəlləsinə dəyişiklik edilərək “ailədə məişət zorakılığı” və “ailə zəminində xüsusilə ağır cinayətlər” terminlərinin anlayışı, eləcə də ailə zəminində xüsusilə ağır cinayətləri törədənələrə qarşı əlavə mühafizə tədbirləri, məsələn, məcburi psixoloji müalicə və sosial reabilitasiya tədbirləri, məhdudlaşdırıcı orderlər, ailənin evindən çıxarılma və həbsdən azad edildikdən sonra mühafizə xarakterli müşahidə tədbirləri barədə müddəalar həmin Məcəlləyə daxil edildi. 2020-ci ildə məişət zorakılığı cinayətinə görə minimum bir il həbs cəzasının təyin edilməsi nəzərdə tutulub. Bundan əlavə, “Məişət zorakılığından müdafiə haqqında” Qanun 2018-ci ildə ratifikasiya olunmuş İstanbul Konvensiyasının standartlarını ölkədaxili qanunvericiliyə daxil etdi ki, buraya təhlükəsizlik tədbirləri ilə bağlı operativ qərar qəbul etmək, ölkədaxili icraatları tez bir zamanda başa çatdırmaq və hüquqpozanlara qarşı daha sərt sanksiyalar tətbiq etmək öhdəliyi də daxildir. Ədliyyə və hüquq-mühafizə orqanları üçün müvafiq təlim və maarifləndirmə tədbirləri təşkil edilmişdir.

“Probasiya haqqında” 2018-ci il tarixli Qanunla cinayət törətmiş şəxsin cəmiyyətə reinteqrasiyasından əvvəl yenidən cinayət törətmə riskinin xüsusi hazırlıq keçmiş probasiya xidməti əməkdaşları tərəfindən icbari qiymətləndirilməsi tətbiq edildi. Bu əməkdaşlar cinayət prosesinin hər bir mərhələsinə müdaxilə edə və ən uyğun sanksiya növü və/və ya təhlükəsizlik tədbiri ilə bağlı tövsiyələr verə bilərlər. Məhkəmə qərarından sonra onlar təyin edilmiş təhlükəsizlik tədbirlərinin icrasına nəzarət edir və fərdi profilaktik proqramlar hazırlayırlar. Onlar həmçinin hüquqpozan həbsdən azad edildikdən sonra üç il ərzində müdaxilələr edə bilərlər və bu müddət əlavə bir il də uzadıla bilər.

Bundan əlavə, xırda hüquqpozmalar üzrə icraatlarda təyin edilən psixo-sosial müalicəyə nəzarət gücləndirilib. Cəzaçəkmə müəssisələrində lisenziyalı ekspert çatışmazlığı olduqda, adi xəstəxanalarda məcburi psixiatriya müalicəsi aparıla bilər. Xırda hüquqpozma ilə bağlı icraat zamanı təyin edilən cərimə cəzalarının icrasına xüsusi hazırlanmış elektron məlumat sistemi vasitəsilə nəzarət edilir.

2018-ci ildə zərərçəkmişlərə dəstəyi artırmaq üçün Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən qurbanlara yardım üzrə yeddi ofis, habelə milli çağrı mərkəzi fəaliyyətə başlamışdır. Həmçinin zərərçəkmişlərə dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən mənzil əldə etmək imkanı təklif etmək üçün səylər gücləndirilmişdir.

Bu iş uşaqlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı iddiaları ilə bağlı operativ və səmərəli araşdırma aparılmaması ilə bağlıdır.

2014-cü ildə hökumətin “Uşaqlara qarşı pis rəftar və baxımsızlıq hallarında davranış haqqında Protokol”unda uşaqlara qarşı iddia edilən zorakılıq hallarında prokurorlar tərəfindən məcburi qaydada riayət edilməli olan təlimatlar yer almışdır. Bu məqsədlə bütün bələdiyyə və rayon məhkəmələri videoəlaqə qurğuları ilə və işlərin idarə edilməsi üzrə elektron sistemlə təchiz edilmişdir. Bundan əlavə, 2014-cü ildə Sosial Siyasət və Gənclər Nazirliyi boşanma və qəyyumluq proseslərində uşaqların müdafiəsinə yönəlmiş layihəyə başlamış və hakimlər üçün təlimatlar dərc etmişdir.

XOR / “Branko Tomasic və başqaları” işlər qrupu (46598/06)

Yekun qərar
15/01/2009

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2020)227

XOR / A.
(55164/08)

Yekun qərar
14/10/2008

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2020)226

XOR / M. və M.
(10161/13)

Yekun qərar
03/12/2015

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2020)228

Bu iş ərizəçinin vətəndaş nikahında olduğu keçmiş cinsi tərəf-müqabilinə qarşı cinayət işi başlanması üçün şikayət ərizəsi verməsinə baxmayaraq, dövlət orqanlarının ərizəçini onun zorakılığından qorumaq üçün yetərli tədbirlər görməməsinə, xüsusən də daxili məhkəmələrin ərizəçinin tələb etdiyi məhdudlaşdırıcı orderin verilməsi üzrə icraatı əsassız olaraq gecikdirməsinə aiddir.

MAC / Kalucza
(57693/10)

Yekun qərar
24/07/2012

Fəaliyyət hesabatı
[DH-DD\(2014\)719](#)

2013-cü ilin iyulunda Cinayət Məcəlləsinə məişət zorakılığı ilə bağlı konkret müddəə daxil edildi. 2014-cü ilin martında "Qohumlar arasında zorakılığa görə məhdudlaşdırıcı order haqqında" Qanuna edilmiş dəyişikliklə qanunun əhatə dairəsinə vətəndaş nikahında olmuş keçmiş cinsi tərəf-müqabillər də daxil edildi və bununla da bu kateqoriyaya aid qurbanlara mühüm təminat verildi. 2012-ci ildə polis əməkdaşları üçün məişət zorakılığı qurbanlarının psixoloji xüsusiyyətləri və məhdudlaşdırıcı orderləri tənzimləyən hüquq normaları haqqında nəzəri biliklərlə yanaşı, yeni praktiki təlim metodları tətbiq edildi.

Bu işin I bölmədəki təsvirinə bax.

İTA / Talpis
(31237/14)

2019-cu ildə Cinayət Məcəlləsinə və Cinayət Prosesual Məcəlləsinə edilmiş dəyişikliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

Yekun qərar
18/09/2017

Fəaliyyət hesabatı
[DH-DD\(2020\)630](#)

- Ailə evini tərk etmək barədə qadağanedici məhkəmə qərarlarının və ya qurbanın tez-tez olduğu yerlərə yaxınlaşma qadağalarının pozulmasının kriminalaşdırılması;
- Məişət zorakılığı, cinsi zorakılıq və cinsi təqibə görə nəzərdə tutulan cəzaların ağırlaşdırılması;
- Şikayət ərizəsi verildikdən sonra üç gün ərzində prokurorun gender əsaslı cinayətlərin qurbanını dinləmək öhdəliyi;
- Məişət zorakılığı qurbanlarının valideynsiz qalmış övladları üçün əlavə vəsaitin ayrılması;
- Hüquq-mühafizə və məhkəmə orqanları üçün məişət zorakılığı və gender əsaslı zorakılığa qarşı mübarizə potensialının artırılması və məcburi təlim kursları; istintaq metodları və praktikası, habelə qurbanlara yardım üzrə xüsusi təlim.

Dövlət ilə regionlar və muxtar departamentlər arasında bağlanmış protokol əsasında yaradılmış zorakılıqla mübarizə üzrə 281 mərkəzi birləşdirən ümummilli şəbəkə tərəfindən sığınacağa qəbul, psixoloji dəstək, hüquqi yardım, habelə yaşayış və iş tapmaqda dəstək kimi geniş çeşidli xidmətlər təqdim edilir. Həmçinin fəvqəladə hallar üçün sığınacaqlar yaradılmışdır; onların 85%-i zorakılığa qarşı mübarizə mərkəzləri ilə əlaqəli şəkildə fəaliyyət göstərir və onlarla əməkdaşlıq edir.

Bu iş səlahiyyətli orqanların məişət zorakılığı aktlarına qarşı adekvat müdafiəni təmin etməməsi və prosesual qüsurlar nəticəsində qanunla müəyyən edilmiş müddət ötürüldükdən sonra müvafiq cinayət işinə xitam verilməsi ilə əlaqədardır.

LİT / Valiulienė
(33234/07)

Yekun qərar
26/06/2013

Yekun qətnamə
[CM/ResDH\(2017\)313](#)

"Məişət zorakılığından müdafiə haqqında" 2011-ci il tarixli Qanun qurbanların müdafiəsi üçün hüquqi baza təşkil edir. Bundan başqa, 2018-ci ildə Baş prokurorluq tərəfindən belə hallar üzrə cinayət işlərinin səriştəli, operativ və səmərəli şəkildə aparılmasının təmin edilməsinə yönələn tövsiyələr toplusu verilmişdir. Prokurorların istintaq bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi məqsədilə müvafiq təlim tədbirləri təşkil edilmişdir. Bundan əlavə, Baş polis komissarı məişət zorakılığı baş verdiyi hallarda bu insidentlər barədə məlumat verilməsi, bu hallara reaksiya vermək və tədbir görmək istiqamətində səy göstərilməsi, habelə sübutların toplanmasının təkmilləşdirilməsi üçün bir sıra təlimatlar qəbul etmişdir. 2014-2017-ci illər ərzində Polis Departamenti tərəfindən polis əməkdaşları üçün məişət zorakılığı və gender əsaslı zorakılığa qarşı mübarizə üzrə intensiv təlim tədbirləri təşkil edilmişdir.

Bu işin I bölmədəki təsvirinə bax.

Bu işlərdə yerli hakimiyyət orqanları, polis və sosial xidmətlər ərizəçilərin evlərinə vaxtaşırı baş çəkmiş və onların təhlükəsizliyi üçün davamlı nəzarət planı hazırlamışlar. Ərizəçilərə münasibətdə yeni zorakılıq halları baş verməyib. Səlahiyyətli orqanlar həmçinin ərizəçilərin vəziyyətinin monitorinqini davam etdirəcəklərinə və risk yarandığı təqdirdə cəld reaksiya verəcəklərinə təminat veriblər.

2016-cı ildə qəbul edilmiş qanunvericilik dəyişiklikləri, o cümlədən Cinayət Məcəlləsinə edilmiş dəyişikliklər məişət zorakılığına qarşı səmərəli cinayət təqibini asanlaşdırdı və real təhlükə halında və digər təxirəsalınmaz hallarda polisin lazımı qərarlar qəbul etməsinə imkan verdi, intim münasibətdə olan və boşanmış cinsi tərəf-müqabillər də əhatə olunmaqla “ailə üzvü” termininin daha geniş anlayışını verdi, hüquqpozan və ya hakimiyyət orqanları tərəfindən zərər çəkmiş şəxslərə ağır bədən xəsarəti yetirilməsinə və ya sağlamlığına zərər vurulmasına görə zərər çəkmiş şəxslərin kompensasiya tələb etmək hüququnu təmin etdi. Bədən xəsarətləri ilə nəticələnən məişət zorakılığı aktları azadlıqdan məhrum etmə və ya ictimai işlər ilə sanksiyalaşdırılan cinayət əməlləri kimi qiymətləndirilir. “Əhəmiyyətsiz” xəsarətlərlə bağlı işlərdə hüquqpozanlar dəyişiklik edilmiş Hüquqpozmalar Məcəlləsinə əsasən məsuliyyət daşıyırlar ki, nəticədə cinayət hesab olunan əməllərin sayı azalıb. Məhdudlaşdırıcı orderlərə və ya mühafizə orderlərinə əməl edilməməsi cinayətlərə və hüquqpozmalara görə təyin edilən sanksiyalara səbəb ola bilər. Mühafizə tədbirlərinin tətbiqi barədə zərərçəkmişin müraciəti ilə əlaqədar olaraq törədilən zorakılıq ağırlaşdırıcı hal kimi müəyyən edilmişdir.

2017-ci ildə Baş prokurorluq məişət zorakılığı hallarının tövsif edilməsində prokuror və müstəntiqlərə köməklik göstərilməsi üçün təlimatlar hazırlamış və prokurorlara və Daxili İşlər Nazirliyinin cinayət-axtarış orqanına onlardan aşağıdakıları tələb edən Tövsiyə ünvanlamışdır: məişət zorakılığı qurbanlarının fiziki və psixoloji toxunulmazlığının təmin edilməsi üçün təcili və səmərəli tədbirlər görmək; zorakılıq hallarında operativ, hərtərəfli və qərəzsiz müdaxilələri həyata keçirmək, təcavüzkarına davrananların məsuliyyətə cəlb olunmasını təmin etmək; qurbanların ədalət mühakiməsinə faktiki çıxışını və müdafiəsini təmin etmək. Milli Hüquqi Yardım Şurası getdikcə daha çox sayda qurbanlara ixtisaslı pulsuz hüquqi yardım göstərir.

2018-ci ildə Konstitusiya Məhkəməsinin presedent hüququ Hüquqpozmalar Məcəlləsindəki hüquqi boşluğu aradan qaldırdı: indi məişət zorakılığı ya hüquqpozanın razılığı olmadan ictimai işlərin təyin edilməsi ilə, ya da inzibati həbslə (həmçinin pensiya yaşından yuxarı sağlam şəxslərə münasibətdə) sanksiyalaşdırıla bilər. Bundan əlavə, 2018-ci ildə Daxili İşlər Nazirliyi məişət zorakılığı hallarının qarşısının alınması və onlarla mübarizə üçün polisin müdaxiləsinə dair metodiki Qaydaları təsdiq edib.

Qurbanlara dəstək tədbirlərinə gəlinə:

2013-cü ildə Ali Məhkəmə İzahlı Qərar əsasında məişət zorakılığı qurbanlarının müdafiəsi tədbirlərinin tətbiq edilməsi və təxirəsalınmaz müvəqqəti tədbirlərin görülməsi haqqında Tövsiyə qəbul edib.

2014-cü ildən etibarən ehtiyacı olan məişət zorakılığı qurbanları üçün qadın sığınacaqlarında müvəqqəti yaşayış yeri, sosial və psixoloji yardım, hüquqi məsləhət təmin edilir, zərərçəkmişlə cinsi tərəf-müqabil və ailənin digər üzvləri arasında münasibətlərdə mediasiya xidməti göstərilir. Ailə zorakılığı ilə bağlı dövlət tərəfindən dəstəklənən internet saytı və yardım qaynar xətti yaradılmışdır.

**MOL / Eremia işlər
qrupu (3564/11)**

**Yekun qərar
28/05/2013**

**[Yekun qətnamə
CM/ResDH\(2017\)425](#)**

**MOL / T.M. və C.M.
(26608/11)**

**Yekun qərar
28/04/2014**

**[Fəaliyyət hesabatı
DH-DD\(2021\)312](#)**

2019-2020-ci illər arasında Səhiyyə, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi zərərçəkmişlər üçün yardım qaynar xəttinə dəstəyini davam etdirib. Bu dövrdə məişət zorakılığı qurbanları üçün səkkiz ixtisaslaşmış reabilitasiya mərkəzi yaradılıb.

Bu işin I bölmədəki təsvirinə bax.

2019-cu ildə Ali Kassasiya və Ədalət Məhkəməsinin mötəbər presedent hüququna uyğun olaraq müəyyən edildi ki, ailə üzvünə qarşı zorakılıq hallarında prokuror vəzifə səlahiyyətinə uyğun olaraq cinayət təqibinə başladıqda, zərərçəkmişin ilkin şikayət ərizəsinin geri götürülməsi hüquqpozanı yalnız o halda məsuliyyətdən azad edir ki, prokuror bunu qərarı ilə təsdiqləmiş olsun. Lakin zərərçəkmiş olduğu iddia edilən şəxs hüquqpozan ilə barışarsa, prokurorların və məhkəmələrin icraata xitam verməkdən savayı başqa seçimi qalmır. 2018-ci ildə "Məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə haqqında" Qanuna dəyişiklik edilib və onun müddəaları İstanbul Konvensiyasının bəzi tələblərinə uyğunlaşdırılıb.

2018-ci ildə "Məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə haqqında" Qanuna edilmiş dəyişikliklər zərərçəkmişlərin mühafizə orderləri verilməsini birbaşa məhkəmədə tələb etmələri üçün mövcud imkandan əlavə, polisə real təhlükə vəziyyətlərində fəvqəladə qadağanedici orderlər vermək səlahiyyəti verdi. Daha sonra polis və prokurorluq orqanlarına müvafiq müfəssəl göstəriş və təlimatlar verilmişdir. 2018-ci il tarixli dəyişikliklər həmçinin fəvqəladə qadağanedici orderlərə və mühafizə orderlərinə əməl olunmasının elektron monitorinqini əhatə edir. 2020-ci ildə mühafizə orderi almaq istəyən zərərçəkmişlər üçün icbari hüquqi yardım barədə müddəalar qəbul edilib.

Baş prokurorluğun təqdim etdiyi məlumatlara görə, 2019-cu ildə məhkəmələr tərəfindən verilmiş mühafizə orderlərinin sayı 2018-ci illə (3.775) müqayisədə 2 dəfədən çox (7.899) artıb. Fəvqəladə qadağanedici orderlərə gəlincə, 2019-cu ildə 7.986 order verilib və onların təxminən 37%-i (2.958) məhkəmələr tərəfindən mühafizə orderinə çevrilib. 2020-ci ilin yanvar-may ayları arasında bu göstərici təxminən 46%-ə yüksəlib (3.245-dən 1.508).

Qurbanlara dəstəyə gəlincə, məişət zorakılığı məsələləri üzrə ixtisaslaşmış sosial xidmətlərin sayı 2014-cü ildən bəri üç dəfə artmışdır. Əsas hadisə Avropa Sosial Fondunun maliyyələşdirməsi ilə inteqrasiya olunmuş dəstək xidmətlərinin ümummillə şəkəsinin yaradılması olmuşdur. 2018-ci ildə zərərçəkmişlər üçün fəvqəladə qəbul mərkəzlərinin sayı 46-ya, zərərçəkmişlər üçün reabilitasiya mərkəzlərinin sayı 18-ə; sığınacaqların sayı 42-yə; konsultasiya mərkəzlərinin sayı 29-a; hüquqpozanlar üçün reabilitasiya mərkəzlərinin sayı altıya yüksəlmişdir. 2022-ci ilədək hakimiyyət orqanları ölkə miqyasında zorlama qurbanları üçün on böhran mərkəzi yaratmağı və məişət zorakılığı və ya cinsi zorakılıq törədənlərin islahına dəstək xidmətlərini inkişaf etdirməyi planlaşdırır.

Bu iş atanın azyaşlı oğluna qarşı törətdiyi məişət zorakılığı iddiaları üzrə aparılan məhkəmə prosesinin həddən artıq uzun sürməsi və ciddi nöqsanlarla aparılması və zərərçəkmişə dəymiş zərərin kompensasiyası məsələsinə baxmaq səlahiyyətinin məhkəmələr tərəfindən icra edilməməsi ilə əlaqədardır.

Uşaqları Müdafiə Orqanının uşağın anasının pis rəftara məruz qalması barədə şikayətini araşdırmaması, polisə göndərməməsi və zərərçəkmişin müdafiəsi üçün müvafiq tədbirlər görməməsi prinsipcə "xidməti vəzifəsinin icrasında səhlənkarlığa" yol vermə hesab olunur və Cinayət Məcəlləsinin müddəaları ilə cəzalandırıla bilər; bu sahədə milli presedent hüququnun müvafiq nümunələri təqdim edilmişdir.

**RUM / Balsan işlər
qrupu (49645/09)**

**Yekun qərar
23/08/2017**

**Fəaliyyət planı
DH-DD(2020)567**

**RUM / D.M.D.
(23022/13)**

**Yekun qərar
03/01/2018**

**Fəaliyyət hesabatı
DH-DD(2018)991**

Yetkinlik yaşına çatmayanların dindirilməsinə gəlincə, 2013-2016-cı illər ərzində prosedur təkmilləşdirilmiş, xüsusi dinləmə otaqları tikilmiş, hakimlər, prokurorlar, polis əməkdaşları, sosial və uşaqların müdafiəsi xidmətlərinin əməkdaşları və psixoloqlar üçün dərin təlimlər təşkil edilmişdir.

Cinayət prosesinin həddən artıq uzun sürməsinə gəlincə, 2014-cü ildən qüvvədə olan Cinayət Prosesual Məcəlləsində sürətləndirici hüquqi müdafiə vasitəsi nəzərdə tutulub.

2014-cü ildə Daxili İşlər Nazirliyi və Ali Kassasiya və Ədalət Məhkəməsi yanında Prokurorluq orqanı cinayət barədə şikayətlərə baxılması və ədliyyə polisi və prokurorluq orqanları tərəfindən aparılan araşdırmaların əlaqələndirilməsi üzrə vahid metodologiya dərc etmişlər. Bu metodologiyaya əsasən, uşaqlara qarşı hüquqpozmalarla bağlı şikayətlər xüsusi və təxirəsalınmaz şikayət hesab edilir, belə şikayətlər üzrə cinayət işinin başlanmasına dair qərarın verilməsi üçün konkret müddətlər nəzərdə tutulur. 2018-ci ildə "Məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə haqqında" Qanuna edilən dəyişikliklərdən sonra polis əməkdaşlarının məişət zorakılığı qurbanları üçün təcili qadağanedic orderlər vermək hüququ var.

Bu iş Beynəlxalq uşaq oğurluğunun mülki hüquqi aspektləri haqqında Haaqa Konvensiyasının müddələrinin tətbiq edildiyi uşağın qəyyumluğu ilə bağlı mübahisədə daxili məhkəmələrin ərizəçi uşaqların İtaliyada atalarına qaytarılması barədə qərar verərkən onların məişət zorakılığına məruz qalacağı ilə bağlı "ciddi riski" kifayət qədər nəzərə almamasına aiddir.

*RUM / O.C.I.
(49450/17)*

*Yekun qərar
21/05/2019*

[Yekun qətnamə
CM/resDH\(2020\)818](#)

Birinci ərizəçinin müraciəti üzrə fərdi tədbir qismində 2019-cu ildə Buxarest Apellyasiya Məhkəməsi qaytarma qərarını ləğv etdi və işə mahiyyəti üzrə yenidən baxılmasına qərar verdi. 2020-ci ildə həmin məhkəmə atanın uşaqların İtaliyadakı yaşayış yerlərinə qaytarılması ilə bağlı iddiasını rədd etdi, belə bir qayıdışın uşaqların mənafeyinə zidd olacağını və onları əlavə psixoloji travma riskinə məruz qoyacağını əsas gətirdi. Qərar dərc edildi və bütün aidiyyəti orqanlar və daxili məhkəmələr arasında yayıldı.

Bu iş dövlət orqanlarının ərizəçiləri – qadını və qızlarını əri/ataları tərəfindən törədilmiş məişət zorakılığından (fiziki və cinsi zorakılıq) müdafiə etməməsinə, xüsusən də aşağı məhkəmələrin ərizəçilərin hüquqpozanla birgə kirayə götürdükləri bələdiyyə mənzilindən hüquqpozanın çıxarılmasını tələb edən müvəqqəti məhkəmə qadağasının qəbulu barədə müraciətini rədd etməsinə aiddir.

*SVK / E.S. və
başqaları (8227/04)*

*Yekun qərar
15/12/2009*

[Yekun qətnamə
CM/resDH\(2012\)50](#)

2003-cü ilin yanvar ayından etibarən məhkəmələr Mülki Prosesual Məcəlləyə uyğun olaraq müvəqqəti tədbirlər görməklə zorakılıqda şübhəli bilinən şəxsin cinsi tərəf-müqabilinin və ya himayəsində olan şəxsin yaşadığı evə və ya mənzilə hətta müvəqqəti daxil olmasını qadağan edə bilər. Mülki Məcəlləyə əsasən, ər-arvadın, keçmiş ərin (arvadın) və ya mənzildən istifadə edən yaxın şəxsin fiziki və ya psixi/psixoloji zorakılığa məruz qalması və ya belə zorakılığa məruz qalacağı ilə hədələnməsi nəticəsində birgə yaşayış yolverilməz olarsa, məhkəmə hüquqpozanın mənzildən istifadə hüququnu məhdudlaşdırma və (və ya) onu mənzildən tamamilə çıxara bilər. Bu qanunvericiliyə əsasən, müvəqqəti tədbirlər operativ şəkildə tətbiq edilə bilər.

Bu işlər qrupu ağır və ya hətta ölümcül xəsarətlərlə nəticələnən real və qaçılmaz risklər və təhdidlər haqqında mövcud məlumata baxmayaraq, məişət zorakılığı qurbanlarını dövlət orqanlarının müdafiə etməməsi ilə bağlıdır.

*TÜR / Opuz işlər
qrupu (33401/02)*

*Yekun qərar
09/09/2009*

[Fəaliyyət planı
DH-DD\(2020\)911](#)

2019-cu ilin dekabrında və 2020-ci ilin yanvarında Ədliyyə Nazirliyi və Daxili İşlər Nazirliyi İstanbul Konvensiyasının ratifikasiyasından sonra 2012-ci ildə "Ailənin müdafiəsi və qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması haqqında" Qanunun tətbiqi ilə bağlı iki direktiv qəbul etdilər. Hər iki direktivdə məişət zorakılığı ilə bağlı işlərdə araşdırmaların səmərəliliyini artırmaq və mühafizə tədbirlərinin səmərəli şəkildə həyata keçirilməsini təmin etmək üçün

prokurorlar və hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları tərəfindən nəzərə alınmalı olan elementlər müəyyən edilmişdir. Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən prokurorluq orqanlarında məişət zorakılığı ilə bağlı işlər üzrə ixtisaslaşmış kadrlardan ibarət xüsusi bölmələr yaradılmışdır. 2020 və 2021-ci illərdə Daxili İşlər Nazirliyi bütün hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları, eləcə də hərbi çağırışçılar üçün məişət zorakılığı ilə bağlı daxili təlimlər təşkil etmişdir.

Bundan əlavə, 2019-cu ilin dekabr ayında Hakimler və Prokurorlar Şurası mühafizə orderlərinin və qabaqlayıcı qərarların qəbulu praktikasını və icrasını standartlaşdırmaq üçün xüsusi məhkəmələr təyin edib. Konstitusiya Məhkəməsi məişət zorakılığına aid işlərdə dövlətin pozitiv öhdəlikləri ilə bağlı presedent hüququnda islahatlar aparıb, məsələn, məhdudlaşdırıcı orderlərin şərtlərinin pozulması hallarında qabaqlayıcı həbs nəzərdə tutulub. 2019 və 2020-ci illərdə Kassasiya Məhkəməsi də öz presedent hüququnda dəyişiklik edərək, məişət zorakılığı ilə bağlı işlərə dair bəzi qərarları cinayətin düzgün tövsif edilməməsi və nəticədə müəyyən cəzaların yüngülləşdirilməsi səbəbindən ləğv etdi. Birinci instansiya məhkəmələri artıq bir çox məişət zorakılığı işlərində yüngülləşdirici amilləri tətbiq etmək və/və ya hökmlərin çıxarılmasını dayandırmaq kimi diskresion səlahiyyətlərindən istifadə etməirlər. Cinayəti törədən şəxs mühafizə orderlərinə əməl etmədikdə, ailə işləri üzrə məhkəmələr üç gün müddətinə qabaqlayıcı həbs tədbirini seçə bilərlər. Qadınlara qarşı zorakılıq əleyhinə mübarizə üzrə 4-cü Milli Fəaliyyət Planı (2021-2025-ci illər) çərçivəsində məişət zorakılığına görə cinayət təqibinin və səmərəli, mütənəsb və çəkindirici məhkəmə sanksiyalarının təmin edilməsi üçün əlavə qanunvericilik tədbirləri nəzərdə tutulur.

Hazırda qurbanlar üçün mövcud olan qabaqlayıcı və dəstək tədbirləri onların şəxsiyyətinin gizlədilməsi/dəyişdirilməsi, ayrı yaşayış yerlərinin yaradılması, səhiyyə xidmətlərinin göstərilməsi, torpaq reyestrinə ailənin yaşayış yeri ilə bağlı qeydlərin daxil edilməsi və iş yerinin dəyişdirilməsindən ibarətdir. Hüquqpozanlara qarşı tətbiq edilən qabaqlayıcı tədbirlərə qanunla sahib olduğu silahların götürülməsi, təhsil/reabilitasiya proqramlarında iştirak, müxtəlif növ məhdudlaşdırıcı orderlər, texniki monitorinq metodlarının tətbiqi və alimentin ödənilməsinə tələb edən əməllər daxildir. Təyin edilən qabaqlayıcı tədbirlərin sayı 2016-2019-cu illər arasında hədsiz dərəcədə artıb, mühafizə tədbirlərindən yararlanan qadınların sayında isə ya azalma olub, ya da əhəmiyyətli dəyişiklik müşahidə olunmayıb. 2016-cı ilin yanvar ayından 2020-ci ilin oktyabr ayına qədər qəbul edilmiş mühafizə tədbirlərinin və qabaqlayıcı tədbirlərin sayı barədə statistik məlumat təqdim edilib. 2020-ci ilin dekabrında Nazirlər Komitəsi vurğulamışdır ki, müsbət irəliləyişlərə baxmayaraq, əlavə səylər tələb olunur.

20 mart 2021-ci ildə Türkiyə İstanbul Konvensiyasından çıxdığını elan etdi və bu çıxma 1 iyul 2021-ci il tarixindən qüvvəyə mindi. 20 mart 2021-ci il tarixində qüvvəyə minmiş "Ailənin mühafizəsi və qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması haqqında" Qanun qüvvədə qalır.

Bu iş sosial mənzil sektorunda (qeyri-rəsmi olaraq "yataq otağı vergisi" kimi tanınır) əmlakın xüsusi "sığınacaq proqramı" üzrə verilməsində güzəştlərə aid bəzi qaydaların məişət zorakılığının qurbanı kimi tanınan şəxslərə əsassız olaraq ayrı-seçkilik xarakterli təsirinə aiddir. Məhkəmə qeyd etdi ki, sözügedən qaydaların insanları köçməyə təşviq etmək məqsədi daşması məişət zorakılığı qurbanlarının evlərində qalmasına icazə vermək məqsədi daşıyan "sığınacaq proqramı" ilə ziddiyyət təşkil edir. Oxşar pozuntuların qarşısını almaq məqsədi ilə müvafiq qanunvericiliyə dəyişiklik edilib ki (2021-ci ilin oktyabrında qüvvəyə minir), bu da xüsusi "sığınacaq proqramı" çərçivəsində mənzil güzəştlərinin azaldılmasının məişət zorakılığı qurbanlarına şamil edilməməsinə nəzərdə tutur. Bu imkan həm də o ərizəçilərə şamil olunur ki, onlar evlərindəki şəxslərin məişət zorakılığına məruz qalması səbəbindən evlərində "sığınacaq proqramı" əsasında yenidənqurma aparılıb.

UK / J.D. və A.
(32949/17 və 34614/17)

Yekun qərar
24/02/2020

Fəaliyyət hesabatı
DH-DD(2022)9

Bu işlər qrupu əsasən məişət zorakılığı qurbanlarının evlərində təzyiqli və zorakılığın doğurduğu narahatlıqlardan azad yaşamaqlarının dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən təmin edilməməsi

UKR / Levchuk işlər qrupu

ilə əlaqədardır ki, bunun da səbəbi evdən çıxarılma işlərinin icraatı zamanı məhkəmələrin toqquşan maraqlar arasında ədalətli balans təmin etməməsidir.

(17496/19)

[Yekun qərar](#)
[03/12/2020](#)

[Fəaliyyət planı](#)
[DH-DD\(2021\)793](#)

“Məişət zorakılığına qarşı mübarizə haqqında” 2018-ci il tarixli Qanunda məişət zorakılığı qurbanlarının öz evlərində təhlükəsiz qala bilmələrini təmin etmək üçün xüsusi tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur, belə ki, qurbanların həyatı və ya sağlamlığı üçün bilavasitə təhlükə yarandıqda polis tərəfindən təcili qadağanedici order verilə və hadisə zamanı yaşayış yeri qurbanın və ya hüquqpozanın ortaq mülkiyyətində olsa belə, hüquqpozanın üzərinə qurbanın yaşayış yerini boşaltmaq öhdəliyi qoyula bilər; 2019-2020-ci illərdə polisin çevik reaksiya bölmələri tərəfindən 13,000-ə yaxın təcili qadağanedici order verilmişdir. Məhkəmələr tərəfindən verilən məhdudlaşdırıcı orderlər hüquqpozanın zərər çəkmiş şəxslə birgə yaşayış yerində qalmasını qadağan edə bilər.

2018-ci ildə İnzibati Xətalər Məcəlləsinə və Cinayət Məcəlləsinə edilmiş dəyişikliklər məişət zorakılığı ilə bağlı bir sıra yeni hüquqpozmalara görə məsuliyyət müəyyən edir, xüsusilə də təcili qadağanedici orderin və ya məhdudlaşdırıcı orderin şərtlərinə əməl edilməsinə, habelə məişət zorakılığı əməllərinin (inzibati xəta və ya cinayət) törədilməsinə görə məsuliyyət nəzərdə tutur.

Məhkəmə təcrübəsi: Sosial mənzil kirayəsi sahəsindəki vəziyyətlə bağlı son qərarlarında Ali Məhkəmə Mənzil Məcəlləsinin tətbiqinə aydınlıq gətirdi və əsas, *Levçuk (Levchuk) işi* üzrə qərara əsasən tələb olunan balanslaşdırmanı həyata keçirdi, aşağı instansiya məhkəmələrinin gəldiyi nəticələri qüvvədə saxladı və qərara aldı ki, mənzilin yeganə sahibi olmuş məişət zorakılığı qurbanının maraqları onunla birlikdə yaşayan hüquqpozanın mənzildə yaşamaq hüququndan üstün tutulmalıdır və beləliklə sonuncunun mənzildən çıxarılması barədə qərar verdi.

3. QABAQLAYICI VƏ MƏLUMATLANDIRICI TƏDBİRLƏR

Bu işin II bölmədəki təsvirinə bax.

Səhiyyə və Sosial Müdafiə Nazirliyi tərəfindən digər aidiyyəti nazirliklər, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və beynəlxalq ictimaiyyətlə sıx əməkdaşlıq şəraitində hər il bu mövzuda müntəzəm maarifləndirmə tədbirləri təşkil olunur.

ALB / Tershana
(48756/14)

Yekun qərar
04/11/2020

Fəaliyyət planı
[DH-DD\(2021\)746](#)

Bu işin II bölmədəki təsvirinə bax.

2018-ci ildə çoxsaylı maarifləndirmə tədbirlərinin təşkili üçün milli və regional qrupların yaradılması məqsədilə səlahiyyətli orqanlar arasında "Məişət zorakılığı ilə mübarizə üzrə Əməkdaşlıq Sazişi" imzalanıb. Həmçinin polislər, hakimlər və prokurorlar üçün Məhkəmə Akademiyası tərəfindən müntəzəm təlim seminarları təşkil olunur.

XOR / A.
(55164/08)

Yekun qərar
14/10/2008

Yekun qətnamə
[CM/ResDH\(2020\)226](#)

Bu işin II bölmədəki təsvirinə bax.

Hazırkı qərarın mövzusu ilə bağlı Milli Ədliyyə İnstitutu tərəfindən hakimlər və prokurorlar üçün təlim seminarları keçirilmişdir. 2017-ci ildə Baş prokurorluq məişət zorakılığına qarşı mübarizəyə dair son qanunvericiliyin icrası ilə bağlı tövsiyələr hazırlayıb və onlar prokurorluq orqanlarında və Baş Polis Müfəttişliyində yayılıb. Baş İctimai Təhlükəsizlik İdarəsi tərəfindən polis əməkdaşları üçün xüsusən də məişət zorakılığı hallarını aşkar etmək bacarıqlarının artırılmasından ötrü maarifləndirmə və təlim tədbirləri təşkil edilmişdir. Bundan əlavə, beynəlxalq və qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq çərçivəsində bütün ölkə üzrə polis əməkdaşları, prokurorlar, hakimlər, hüquqşünaslar, sosial işçilər və çoxşaxəli qrupların üzvləri üçün potensialın artırılması üzrə geniş tədbirlər təşkil edilmişdir. Geniş ictimaiyyət üçün ölkə miqyasında maarifləndirmə məqsədli kampaniyalar keçirilmişdir. "Məişət zorakılığının qurbanı olsanız nə etməlisiniz?" mövzusunda tədris videomaterialı Baş Polis Müfəttişliyi ilə birgə hazırlanaraq sosial şəbəkələrdə yayılıb. 2018-ci ildə Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən məişət zorakılığı hallarının qarşısının alınması və onunla mübarizə sahəsində polisin müdaxilələrinə dair Metodiki Əsasnamə təsdiq edilib.

MOL / Eremia
(3564/11)

Yekun qərar
28/05/2013

Yekun qətnamə
[CM/ResDH\(2017\)425](#)

MOL / T.M. və C.M.
(26608/11)

Yekun qərar
28/04/2014

Fəaliyyət hesabatı
[DH-DD\(2021\)312](#)

İctimai maarifləndirmə: Əhalinin məişət zorakılığı haqqında təsəvvürünü dəyişdirmək üçün dövlət orqanları, məsələn, Ombudsman Aparatı, həmçinin qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən müntəzəm maarifləndirmə kampaniyaları təşkil edilmişdir.

Bu işin II bölmədəki təsvirinə bax.

2018-ci ildən etibarən Baş prokurorluq və Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən polis, hakim və prokurorlar üçün məişət zorakılığının qarşısının alınması üzrə ilkin və ixtisasartırma tədbirləri təşkil edilib. Məişət zorakılığı ilə bağlı işlərə baxılması zamanı nöqsanları aradan qaldırmaq üçün (məsələn, təkrarən qurbana çevrilmə, zərərçəkmişlərin istintaq orqanları ilə ilk dəfə təmasda olarkən yetərincə məlumatlandırılmaması, məhkəmə icraatlarının uzun sürməsi) Baş prokurorluq prokurorluqlara gender əsaslı zorakılıq və məişət zorakılığı ilə bağlı əlavə təlimlər təşkil etmələrini və müvafiq məlumatları öz internet səhifələrində və binalarında yerləşdirmələrini tapşırıb. Məktəblərdə hüquqi maarifləndirmə layihəsinin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur ki, buraya məişət zorakılığının qarşısının alınması məsələləri də daxildir.

**ROM / Balsan işlər qrupu
(49645/09)**

**Yekun qərar
23/08/2017**

**[Fəaliyyət planı](#)
[DH-DD\(2020\)567](#)**

Bu işin II bölmədəki təsvirinə bax.

Prezidentin “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” 2020-ci il sentyabr tarixli Fərmanında çoxsaylı təşkilati və maarifləndirmə tədbirləri, o cümlədən məişət zorakılığı qurbanlarına sosial-psixoloji yardım göstərmək üçün ictimai qaynar xəttin, habelə sığınacaqların, mərkəzlərin və mobil qrupların yaradılması nəzərdə tutulmuşdur.

**UKR / Levchuk işlər
qrupu (17496/19)**

**Yekun qərar
03/12/2020**

**[Fəaliyyət planı](#)
[DH-DD\(2021\)793](#)**

4. MONİTORİNG VƏ MƏLUMATLARIN TOPLANMASI

Bu işin I bölmədəki təsvirinə bax.

2014-cü ildən etibarən məlumatların toplanması və izlənməsi sistemləri gücləndirilib. 2014-2020-ci illər arasında toplanmış məlumatlar göstərir ki, barəsində xəbər verilmiş hadisələrin sayında daim artım olub və ailədə ağır xəsarət və ölüm halları 30-50% azalıb.

**ALB / Tershana
(48756/14)**

**Yekun qərar
04/11/2020**

**[Fəaliyyət planı
DH-DD\(2021\)746](#)**

Bu işin II bölmədəki təsvirinə bax.

Statistik məlumatlar cinayət işlərinin artması ilə müqayisədə son beş ildə məişət zorakılığı ilə bağlı hüquqpozmalarda azalma olduğunu göstərir, səlahiyyətli orqanların (polis, prokurorluq, məhkəmələr) ağır məişət zorakılığı əməllərinin müəyyən edilməsində və təqsirkarların cəzalandırılmasında daha diqqətli olduğu nəzərə çarpır.

**XOR / "Branko Tomasic və başqaları" işlər qrupu
(46598/06)**

**Yekun qərar
15/01/2009**

**[Yekun qətnamə
CM/ResDH\(2020\)227](#)**

Bu işin I bölmədəki təsvirinə bax.

2018-ci ildə təqdim edilən məlumatlar məişət zorakılığı barədə xəbər verilməsində və belə halların qeydiyyatına alınmasında əhəmiyyətli artım olduğunu və bu halların yeni tətbiq edilən qabaqalayıcı və təcili mühafizə orderlərinin tətbiqi ilə nəticələndiyini göstərir. 2018-2019-cu illərdə Milli Statistika İnstitutu gender əsaslı zorakılıqla və zorakılığa qarşı mübarizə mərkəzlərinin fəaliyyəti ilə bağlı üç təhlil hazırlamışdır. İştirakçı dövlətlər tərəfindən İstanbul Konvensiyasının icrasına nəzarət edən Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığına qarşı mübarizə üzrə Ekspertlər Qrupu (GREVIO) 2020-ci il üzrə ilkin qiymətləndirmə hesabatında İtaliyadakı vəziyyətin ətraflı qiymətləndirilməsini təqdim edib, qiymətləndirmə nəticəsində bəzi perspektivli təcrübələr, eləcə də əlavə işlərin görülməsini tələb edən bir sıra sahələr müəyyən edilib.

**İTA / Talpis
(41237/14)**

**Yekun qərar
18/09/2017**

**[Fəaliyyət hesabatı
DH-DD\(2020\)630](#)**

Bu işin II bölmədəki təsvirinə bax.

2016 və 2018-ci illər arasında cinayət əməllərinə və hüquqpozmalara görə cəzaların sayı artıb. 2017-ci ildə polisin fəvqəladə məhdudlaşdırıcı orderlər vermək imkanının tətbiqindən sonra məhkəmələr tərəfindən verilən mühafizə orderlərinin sayı azalmağa başlayıb.

**MOL / T.M. və C.M.
(26608/11)**

**Yekun qərar
28/04/2014**

**[Fəaliyyət hesabatı
DH-DD\(2021\)312](#)**

Bu işin II bölmədəki təsvirinə bax.

Məişət zorakılığı və gender əsaslı zorakılıq hallarının vahid dövlət reyestri hazırlanmışdır. 2019 və 2020-ci illərdə məişət zorakılığı ilə bağlı qeydə alınmış cinayət hadisələrinin və bu cinayət

UKR / Levchuk işlər qrupu(17496/19)

Yekun qərar

əməllərinə görə məsuliyyətə cəlb edilmiş şəxslərin sayının statistikasını tədricən tərtib edilir.

03/12/2020

[Fəaliyyət planı](#)
[DH-DD\(2021\)793](#)

İŞLƏRİN SİYAHISI

<i>ALB / Tershana</i>	3, 5, 13, 15
<i>BOL / Bevacqua və S.</i>	3, 5
<i>XOR / A</i>	6, 13
<i>XOR / “Branko Tomasic və başqaları” işlər qrupu ..</i>	3, 6, 15
<i>XOR / M. və M.</i>	6
<i>MAC / Kalucza</i>	7
<i>İTA / Talpis</i>	4, 7, 15
<i>LİT / Valiuliene</i>	7
<i>MOL / Eremia</i>	13

<i>MOL / Eremia işlər qrupu</i>	4, 8
<i>MOL / T.M. və C.M</i>	4, 8, 13, 15
<i>RUM / Balsan işlər qrupu</i>	4, 9, 14
<i>RUM / D.M.D</i>	9
<i>RUM / O.C.I.</i>	10
<i>SVK / E.S. və başqaları</i>	10
<i>TÜR / Opuz işlər qrupu</i>	11
<i>BK / J.D. və A</i>	11
<i>UKR / Levchuk işlər qrupu</i>	12, 14, 16